

Kraków 2015

ARTYKUŁ POGLĄDOWY

Organizacja systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego w Polsce i w wybranym państwie europejskim

Organization of the system of the State of Emergency Medicine in Poland and in selected
european country

Mateusz Kilian

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie
Wydział Zdrowia i Nauk Medycznych o kierunku Ratownictwo Medyczne

Promotor: Dr n. med. Małgorzata Popławska

Streszczenie

Ratownictwo medyczne i sam zawód ratownika medycznego zyskuje na znaczeniu. Opinia społeczna zaczęła zauważać i doceniać pracę zespołów ratownictwa medycznego. Zaowocowało to zwiększeniem zaufania do opieki zdrowotnej w części przedszpitalnej. Każdy z obywateli jest w stanie w mniejszym, bądź większym stopniu zdefiniować czym się zajmuje lekarz, ratownik czy też pielęgniarka udzielając pomocy. Jednak nieznaczna ilość ludzi ma świadomość jak jest zorganizowany i na jakiej zasadzie funkcjonuje cały system Państwowego Ratownictwa Medycznego. Artykuł jest próbą zobrazowania i usystematyzowania w wielkim skrócie na czym polega fundament polskiego ratownictwa medycznego. Zwraca uwagę jak dzięki sprawnej organizacji i dobremu zarządzaniu ratuje się życie wielu ludzi, bądź ogranicza ich inwalidztwo. W artykule przedstawiono również dla porównania organizację systemu ratownictwa medycznego w Niemczech.

Słowa kluczowe: system Państwowego Ratownictwa Medycznego, zespół ratownictwa medycznego, ratownik medyczny, niemiecki system ratownictwa medycznego.

Wstęp

Inspiracją do napisania tego artykułu było zwrócenie uwagi na często zadawane pytania przez osoby postronne, niezwiązane ze środowiskiem medycznym: Jak to wszystko działa? Na czym polega organizacja i jak funkcjonuje? Myślą przewodnią jest przybliżenie społeczeństwu i uświadomienie specyficzności systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego. System ratownictwa medycznego jest szczególnym systemem, powołanym w celu ratowania zdrowia i życia ludzi, w którym integracja i koordynacja działań poszczególnych podmiotów ma decydujące znaczenie dla jego efektywności[1].

Moim zdaniem słowo efektywność (effectivus)[2] jest doskonale dobrane, czerpie swe źródło z języka łacińskiego, gdzie oznacza nie tylko tyle co skuteczny, jak również doskonale oddaje funkcjonowanie systemu. Lektura tego artykułu w skrócie przybliży funkcjonowanie systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego, jego organizację oraz specyfikę pracy osób zatrudnionych w systemie.

Organizacja

Fundamentem systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego w Polsce jest Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym, która określa zasady organizacji, funkcjonowania i finansowania systemu oraz zasady zapewnienia edukacji w zakresie udzielania pierwszej pomocy[3]. Celem działania jest ratowanie najwyższego dobra, którym jest życie ludzkie oraz zapewnienie pomocy bezwzględnie każdej osobie, która znajduje się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego. Wszystko to jest owocem wieloletnich prac nad zintegrowanym systemem, który obecnie funkcjonuje na nieprzerwanie wysokim poziomie. Potrzeba ta wynika z niepokojących danych Sekcji Chirurgii Urazowej Towarzystwa Chirurgów Polskich. Raport zawierał dane odnośnie obrażeń i śmiertelności po urazach, na poziomie 75/100 tyś. rocznie, co stanowi podwojoną liczbę w zestawieniu z Europą Zachodnią i USA. Warto nadmienić, iż aż 3 mln osób rocznie ulega obrażeniom ciała w wyniku różnych zdarzeń. Opisując system i funkcjonowanie Państwowego Ratownictwa Medycznego należy przytoczyć kilka faktów z historii. Budowa systemu sięga ostatniego dziesięciolecia XX wieku. Jak wynika z Konstytucji państwa polskiego naczelne władze mają obowiązek zorganizowania i zapewnienia pomocy w sytuacjach zagrożenia obywateli[4]. Ten zapis przyczynił się do budowania wyżej wymienionego zintegrowanego systemu. Budowa ta miała na celu zintegrowanie podmiotów ratownictwa w jeden, spójny i dobrze działający system, ze wspólną siecią łączności, procedurami oraz specjalistycznym sprzętem medycznym. Program nosił wówczas nazwę „Zintegrowane Ratownictwo Medyczne na lata 1999-2003”[5].

Dzięki temu zaczęto tworzyć ramy prawne Państwowego Ratownictwa Medycznego. Solidnym fundamentem stała się uchwalona w 2001 roku ustawa dzięki, której ratownictwo medyczne nabrało nowego znaczenia[6]. Szybko jednak się okazało, że w/w dokument nie jest dopracowany. Już w kolejnym roku weszła w życie następna Ustawa o świadczeniu usług ratownictwa medycznego[7]. Wciąż jednak brakowało jednego, jasno określającego zasady funkcjonowania i organizacji aktu prawnego. W 2006 roku weszła w życie Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym[3] i rozpoczęło się tworzenie nowego systemu.

Nadzór i kontrolę nad systemem Państwowego Systemu Ratownictwa Medycznego sprawują organy administracji rządowej[8]. Minister właściwy do spraw zdrowia prowadzi nadzór nad systemem na terenie całego kraju, zaś w województwach nadzór sprawują wojewodowie. Dokumentem głównym na którym bazuje działanie systemu jest „Wojewódzki plan działania

systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego”[3][9]. Dokument ten musi być zatwierdzony przez Ministra Zdrowia. Ważnymi elementami planu są: obszary działania i rejony operacyjne ZRM, wykaz potencjalnych zagrożeń dla życia i zdrowia, liczbę i rozmieszczenie jednostek systemu, kalkulację kosztów działania jednostek systemu, lokalizację centrów powiadamiania ratunkowego oraz zasady i sposób współpracy z jednostkami współpracującymi z systemem Państwowego Ratownictwa Medycznego[3].

W stanie nagłego zagrożenia zdrowia bądź życia usługi świadczą jednostki systemu, którymi są szpitalne oddziały ratunkowe (SOR), zespoły ratownictwa medycznego (ZRM), w tym lotnicze zespoły ratownictwa medycznego (HEMS). Ważnym jest że do szpitalnego oddziału ratunkowego pacjent może zgłosić się samodzielnie bez skierowania. Oddziały organizowane są w szpitalach wielospecjalistycznych i działają całą dobę. Kolejną z wyżej wymienionych jednostek systemu są zespoły ratownictwa medycznego. Charakter działania ZRM polega na świadczeniu medycznych czynności ratunkowych osobom które znalazły się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego w warunkach przedszpitalnych, Zespoły są wyposażone w specjalistyczny sprzęt ratowniczo-diagnostyczny, który na bieżąco jest serwisowany i wymieniany na nowy w celu osiągnięcia najwyższej skuteczności leczniczej oraz ratunkowej. Zespoły ratownictwa medycznego zostały podzielone na specjalistyczne i podstawowe. W skład zespołu specjalistycznego wchodzi co najmniej trzy osoby, które w drodze edukacji zdobyły umiejętności i uprawnienia do wykonywania medycznych czynności ratunkowych, w tym obligatoryjnie lekarz. Pozostałe osoby to pielęgniarz systemu i/lub ratownik medyczny. Zespół podstawowy składa się z co najmniej dwóch osób uprawnionych do wykonywania medycznych czynności ratunkowych. Są to pielęgniarki systemu i ratownicy medyczni. W każdym z zespołów jedna z osób musi posiadać uprawnienia do prowadzenia pojazdu uprzywilejowanego. Ostatnim rodzajem zespołu jest HEMS. W jego skład wchodzi tak jak w pozostałych osoby z uprawnieniami do działań medycznych. Zespół składa się z co najmniej trzech osób, w tym lekarza systemu, ratownika medycznego lub pielęgniarki systemu oraz pilota zawodowego. Lotnicze ZRM jest spadkobiercą tradycji przedwojennego i powojennego lotnictwa sanitarnego w Polsce. Lotnicze Pogotowie Ratunkowe obecnie prowadzi działalność w siedemnastu bazach stałych, w których stacjonują śmigłowcowe zespoły ratownictwa medycznego[11].

W zintegrowanym systemie ratownictwa medycznego należy wyróżnić jednostki współpracujące z systemem PRM tj. służby ustawowo powołane do niesienia pomocy, takie jak: Straż Pożarna, Policja, Górskie, Tatrzańskie oraz Wodne Ochotnicze Pogotowie

Ratunkowe. Ponadto należy wyróżnić stowarzyszenia i organizacje, które wykonują działania ratownicze w ramach swoich zadań statutowych i zostały wpisane do rejestru wojewody.

Ratownik medyczny

System i sprawną organizację nie tworzy najnowszy specjalistyczny sprzęt i aparatura. Działanie systemu zależy od osób, które działają na każdym jego szczeblu, tworząc jeden wielki organizm. Pragnę przybliżyć pracę osób działających w systemie. Wybrałem zawód ratownika medycznego ze względu na fakt, iż sam ten zawód będę wykonywał. Ratownikiem medycznym jest osoba wykonująca zawód medyczny, uprawniona do udzielania świadczeń zdrowotnych w podmiotach działalności leczniczej, w szczególności do udzielania świadczeń zdrowotnych w sytuacji bezpośredniego, nagłego stanu zagrożenia życia lub zdrowia. Ratownik medyczny podczas udzielania pomocy korzysta z ochrony prawnej przysługującej funkcjonariuszowi publicznemu (sam jednak nie jest funkcjonariuszem publicznym)[12]. Uprawnienia do wykonywania zawodu można uzyskać po ukończeniu 3-letnich studiów wyższych I stopnia o kierunku ratownictwo medyczne. Do 2012 roku drugą drogą do uzyskania tytułu ratownika medycznego było ukończenie dwuletniej szkoły policealnej. Minister Edukacji Narodowej wraz z ostatnim naborem w latach 2012/2013 zakończył kształcenie na poziomie studium. Obecnie jedyną drogą są wyżej wymienione studia I stopnia. Zawód ma ustawowo przyjęty zakres czynności i obowiązków. Do najważniejszych należą: zabezpieczanie osób znajdujących się w miejscu zdarzenia, podejmowanie działań zapobiegających zwiększeniu liczby ofiar i degradacji środowiska, ocena stanu zdrowia osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, podejmowanie medycznych czynności ratunkowych, transportowanie osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, komunikowanie się z osobą w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, udzielenie wsparcia psychicznego w sytuacji powodującej stan nagłego zagrożenia zdrowotnego. Ratownicy medyczni mają również dodatkowe zadania, w tym ciągłe doskonalenie nabytych umiejętności, organizowanie i prowadzenie zajęć z zakresu pierwszej pomocy, kwalifikowanej pierwszej pomocy oraz medycznych czynności ratunkowych[3].

System niemiecki

W zestawieniu z systemem polskim, ratownictwo medyczne w Niemczech wykazuje różnice. Organizacja udzielania pomocy zależy od kraju związkowego (Landu). Ratownictwo medyczne ma charakter publiczny w każdym kraju związkowym. Finansowanie systemu opiera się na ubezpieczeniu zdrowotnym. Wspólnym elementem organizacyjnym, który został przyjęty dla każdego z landów jest system powiadamiania oraz zintegrowana współpraca z innymi służbami (Straż Pożarna, Policja). Warto nadmienić, że to jest wspólna cecha z polskim systemem ratownictwa. Został przyjęty podobnie jak w Polsce jeden, ogólny numer do powiadamiania służb ratowniczych-112. Zestawiając przepisy ze wszystkich krajów związkowych można podzielić organizację ratownictwa medycznego na dwa modele, które znajdują swoje odzwierciedlenie w danym landzie. Pierwszy z nich zakłada, że usługi o charakterze medycznym wykonują urzędnicy lub pracownicy administracji publicznej. Drugi model zakłada wykonywanie zadań związanych z ratownictwem medycznym przez podmioty prawne. To rozwiązanie opiera się na działaniu organizacji dobroczynnych do których należą między innymi Niemiecki Czerwony Krzyż i Zakon Maltański. Te organizacje działają również w Polsce. Zespoły ratownictwa medycznego składają się z dwóch osób, w tym co najmniej jedna z nich musi posiadać uprawnienia ratownika medycznego. Można je nabyć w drodze zdobywania umiejętności w dwuletniej szkole, która jest odpowiednikiem polskiego studium. Druga osoba może być po półrocznym szkoleniu, gdzie nabywa uprawnienia sanitariusza. W niemieckich karetkach ratunkowych lekarz nie jest członkiem załogi. Lekarz pogotowia może zostać zadysponowany do cięższych przypadków chorobowych, takich jak wypadki czy stany nagłe. Posiada osobny samochód na wyposażeniu, którego znajduje się odpowiedni, przenośny sprzęt. Centra przyjmujące zgłoszenia o sytuacjach zagrażających życiu są bardzo podobne w funkcjonowaniu do polskich Centrów Powiadamiania Ratunkowego (CPR). System opiera się na stacjach ratunkowych, w których funkcjonują karetki zawsze gotowe do podjęcia akcji ratowania zdrowia bądź życia osoby znajdującej się w potrzebie. Ambulanse niemieckie dzielą się na dwa typy ratunkowe i transportowe[10].

Podsumowanie

Na przestrzeni ostatnich 20 lat Państwowe Ratownictwo Medyczne w Polsce przeszło szereg zmian. Kształtowanie całego systemu zaowocowało wysokim poziomem świadczenia usług medycznych na obszarze całego kraju dzięki zaangażowaniu i poświęceniu wielu ludzi. System został opisany w dużym skrócie w celu przybliżenia zasad funkcjonowania i organizacji osobom, które są zainteresowane lecz niezwiązane z PRM.

Dla porównania przedstawiłem system funkcjonujący w Niemczech. Na podstawie skrótowych informacji stwierdzam, że system polski jest dobrze zorganizowany, zarządzany, finansowany oraz sprawnie działa i odpowiada polskim warunkom społecznym.

Bibliografia

Książki :

- [1]. J. Karski, A. Nogalski: Zasady organizacji struktur medycyny ratunkowej. W: Medycyna ratunkowa i katastrof. Red. A. Zawadzki. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2007, s. 349.
- [2]. Słownik wyrazów obcych. Red. J. Tokarski. PWN, Warszawa 1978, s. 172.
- [5]. E. Hibner: Zarządzanie w systemie ochrony zdrowia. Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Łódź 2003, s. 159-164.

Akty prawne :

- [3]. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. Nr 191, poz. 1410 z późn. zm.).
- [6]. Ustawa z dnia 25 lipca 2001 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym. Dz.U., nr 113, poz. 1207.
- [7]. Ustawa z dnia 6 grudnia 2002 r. o świadczeniu usług ratownictwa medycznego. Dz.U., nr 241, poz. 2073.
- [9]. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2010 r. w sprawie wojewódzkiego planu działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne oraz kryteriów kalkulacji kosztów działalności zespołów ratownictwa medycznego. Dz.U. 2011, nr 3, poz. 6.
- [8]. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. Nr 210, poz. 2135 z późn. zm.).
- [4]. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U.199778483) - Art. 68. Prawo do ochrony zdrowia.
- [10] Organizacja służb ratownictwa medycznego w wybranych państwach - Kancelaria Senatu, Biuro analiz i dokumentacji OT-622 SIERPIEŃ 2013

Strony internetowe

- [11]. <http://www.lpr.com.pl/pl/start.html>
- [12]. http://pl.wikipedia.org/wiki/Ratownik_medyczny#Kszta.C5.82cenie_ratownik.C3.B3w_medycznych_w_Polsce.

Key words: organization, paramedic team, paramedic, german system.

Summary

Life saving and the profession of paramedic become more and more popular. The public eye has started acknowledge and appreciate this medical crew's work. The result is that life saving system is seen more confidential than before. Everybody can define what the doctor, nurse or lifeguard do (more or less). However, very few people know how the life saving system actually works and how it really looks like. That article is a trial of showing the medical system in Poland. It could help many people see, understand and systematize the basic elements in Polish emergency medical services. What is more, this text is large it could become more demonstrable "why efficient system can save many human lives every single day". For comparison there is shown a medical system in Germany.